

Příklad pro semináře z Mezinárodního práva veřejného vedené Pavlem Molkem: praktická aplikace čl. 6 Evropské úmluvy

Skutkový stav v příkladu: Když Josef II. rušil na konci 18. století některé kláštery a další náboženské subjekty, vytvořil z jejich majetku jakousi nadaci, již nechal spravovat subjektem, jenž přežil až do konce 20. století, kdy se označoval jako Náboženská matice (dále též jen „Matice“). Smyslem tohoto subjektu bylo spravovat tento majetek v zájmu a ku prospěchu katolické církve, jeho vrcholný orgán byl dosazován státem – Ministerstvem kultury – a Matice jako celek byla dále řízena Ministerstvem kultury ve spolupráci s představiteli katolické církve. Během 90. let podala Matice řadu žalob proti státu, v nichž usilovala o restituci církevního majetku, jenž dříve spravovala. Toto její jednání vedlo ministra kultury k tomu, že se rozhodl Matici (tedy subjekt, jenž stát žaloval, ovšem zároveň jím byl řízen) zrušit, což učinil v souladu se statutem Matice, jež sám vydal. Po zrušení Matice a odvolání jejího ředitele ustanovil likvidátora Matice a uložil mu ukončit všechna restituční soudní řízení, zjistit majetek Matice, jenž bude po likvidaci převeden na jednotlivé církevní subjekty. Některé subjekty v čele katolické církve (Česká biskupská konference, Konference vyšších představených mužských řeholí, Konference vyšších představených ženských řeholí, dozorcí rada Náboženské matice) podaly proti tomuto správnímu rozhodnutí žalobu. V té tvrdily, že jsou rozhodnutím o zrušení Matice poškozeny (neboť majetek, který by Matice získala v případě vítězství v restitučních žalobách, by musel být dále Maticí spravován v jejich prospěch) a za situace, kdy ministrem jmenovaný ředitel, ani ministrem jmenovaný likvidátor nemají zájem napadnout správní rozhodnutí ministra, který je jmenoval, musejí se ony samy proti tomuto rozhodnutí bránit. Jejich žalobu odmítl Nejvyšší správní soud zhruba touto argumentací:

„Nejvyšší správní soud se v první řadě zabýval otázkou, zda v žalobě označení žalobci jsou legitimováni k podání žaloby o přezkoumání (zrušení) dotyčného správního aktu (rozhodnutí) a zda jsou splněny i nezbytné podmínky řízení. Soud při posouzení těchto otázek vycházel z následujících skutečností a úvah:

Podle ustanovení § 66 odst. 1 s. ř. s. kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen přímo nebo v důsledku porušení svých práv v předcházejícím řízení úkonem správního orgánu, jímž se zakládají, mění, ruší nebo závazně určují jeho práva nebo povinnosti (dále jen „rozhodnutí“), může se žalobou domáhat zrušení takového rozhodnutí, popřípadě vyslovení jeho nicotnosti, nestanoví-li zvláštní zákon jinak.

Předmětným rozhodnutím ministra byla bezesporu přímo dotčena na právech Náboženská matice, jakožto samostatná právnická osoba. Katolická církev, resp. subjekty označené jako žalobci byly bezesporu dotčeny ve svých zájmech a při existenci příp. právních vztahů mezi nimi a Náboženskou maticí i ve svých právech, ovšem toliko nepřímou (prostřednictvím těchto právních vztahů). Samotné žalované rozhodnutí ohledně těchto žalobců nezakládá, nemění ani závazně neurčuje žádná jejich práva či povinnosti. Z tohoto ustanovení nevyplývá, že by se tito žalobci mohli domáhat ochrany cizích práv, a to ani za situace, že dotyčný subjekt, resp. osoba za něj jednající z různých důvodů žalobu nehodlá podat. ...Rovněž ani ustanovení § 65 odst. 2 s. ř. s. (dotčení tzv. zájemníka na procesních právech účastníka řízení) na tento případ nedopadá. Proto nezbylo,

než žalobu ohledně žalobců sub. a) až c) podle ustanovení § 46 písm. c) s. ř. s. odmítnout, neboť jde o návrh podaný osobami k tomu zjevně neoprávněnými.

(Dále)...je třeba především uvést, že dozorčí rada Náboženské matice je toliko jedním z orgánů této právnické osoby a nikoli právnickou osobou jako takovou. Označení žalobce jakožto „dozorčí rada“ je tedy označením non subjektu a již z tohoto důvodu nejsou splněny podmínky řízení (§ 46 odst. 1 písm. a) s. ř. s.). I pokud označení žalobce... by bylo posuzováno tak, že se jedná o žalobu Náboženské matice, je třeba poukázat na to, že dozorčí rada ... není orgánem oprávněným jednat za Náboženskou matici navenek. Jednat za tuto právnickou osobu, jak vyplývá z předloženého statutu ze dne 9. 12. 1998, může jen její ředitel. Ten by byl i oprávněn, především v případě, že by bylo rozhodnutí o zrušení Náboženské matice a ustanovení likvidátora posouzeno jako nicotné, za tuto právnickou osobu podat žalobu, event. zmocnit zástupce k tomuto právnímu úkonu. Jak je však konstatováno v samotné žalobě tento ředitel ani likvidátor nemají žádný zájem na zpochybnování rozhodnutí ministra. Ze všech těchto důvodů nezbylo, než společně podanou žalobu odmítnout.“

Otázky (k jejich zodpovězení je třeba znát obecné náležitosti řízení před ESLP, zvláště podrobně článek 6 Evropské úmluvy, Listinu základních práv a svobod a § 2 a § 65 – 66 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního):

1. Mohou žalobci podat přímo stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva? Za jakých podmínek?
2. Zamyslete se nad strukturou článku 6 Evropské úmluvy, a to zejména v těchto bodech:
 - a) Jaký je rozdíl mezi jeho odst. 1 a odst. 2 a 3?
 - b) Jakou strukturu má odst. 1?
 - c) Jaký odraz má tento článek v českém právu, jaké právo mu odpovídá v systematice české Listiny základních práv a svobod?
 - d) Jaká část článku může být považována za porušenou v našem případě? Jak se označuje porušení práva na spravedlivý proces, které je zde ve hře?
3. Použijte případ Katolický kostel v Chaniá proti Řecku (1997), zvažte jeho aplikovatelnost, a další argumenty, jež vymyslíte, a argumentujte pro a proti tomu, že žalobcům měla být přiznána žalobní legitimace. Studenti s příjmením začínajícím na A-L argumentují ve prospěch žalobců (koncipují argumentační kostru stížnosti k ESLP); studenti s příjmením začínajícím M-Ž ve prospěch státu (koncipují kostru repliky vlády). Ostatní studenti nedělají nic. Zvažte aplikovatelnost případu Lithgow a další proti Spojenému království (1986). Oba případy jsou k dispozici elektronicky, v knize V. Bergera *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva*, či na vyhledávači HUDOC.
4. Lze v daném případě argumentovat porušením některých dalších práv zaručených Evropskou úmluvou? Pokud ano, kterých?
5. Změnila by se situace, kdyby ministr kultury vydal své správní rozhodnutí již v roce 1991?
6. Každý student si najde jeden případ, v němž bylo namítáno porušení článku 6 Evropské úmluvy proti ČR (nejlépe za použití odborné literatury či vyhledávače HUDOC na stránce <http://www.echr.coe.int>), a to tak, aby mohl v několika větách vystihnout podstatu případu.